Wat zijn effectieve manieren in groep 1 en 2 om NT2-leerlingen een correcte uitspraak van het Nederlands aan te leren?

Beantwoord door Emmi Stuij (antwoordspecialist) en Martine Gijsel (kennismakelaar Kennisrotonde)

24 maart 2023

KR. 1580

Kort antwoord

NT2-leerlingen kunnen bij de start van de basisschool in Nederland moeite hebben met de uitspraak van Nederlandse klanken. De beperkt beschikbare literatuur suggereert dat er geen specifieke of extra instructie of oefening nodig is om de correcte uitspraak van het Nederlands aan te leren. Uitspraakfouten bij jonge kinderen verdwijnen in de loop van de tijd vaak vanzelf, mits zij voldoende en kwalitatief goede input door moedertaalsprekers van het Nederlands krijgen. Het is wel van belang dat de leerkracht erop let dat de uitspraakontwikkeling van de kleuters naar verwachting verloopt en dat er geen signalen zijn van bijvoorbeeld een taalontwikkelingsstoornis.

Antwoord

Transfer in uitspraak bij NT2-ontwikkeling

Leerlingen die thuis worden opgevoed met een andere moedertaal dan het Nederlands komen op de basisschool vaak voor het eerst in aanraking met de Nederlandse taal. De klankarticulatie in de moedertaal is dan al voor een deel ontwikkeld. Dit kan invloed hebben op de uitspraak van Nederlandse klanken. Dit wordt ook wel transfer genoemd: je hoort kenmerken van de moedertaal (T1) terug in het gebruik van de tweede taal (T2) (Appel & Vermeer, 1994). Zo komen in het Pools alleen korte klanken voor. Hierdoor kunnen leerlingen met het Pools als moedertaal moeite hebben met onderscheid maken tussen lange en korte klanken in het Nederlands. Zij zullen zowel *bom* als *boom* uitspreken als /bom/.

Uitspraak T2 ontwikkelt vanzelf door intensieve blootstelling

Er is weinig onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van uitspraak bij jonge (N)T2-leerlingen. De beschikbare onderzoeksresultaten wijzen erop dat de ontwikkeling van de uitspraak van de T2 vanzelf gaat bij jonge kinderen. Eventuele uitspraakfouten verdwijnen in de loop van de tijd vanzelf door intensieve blootstelling aan de Nederlandse taal op school.

Dat NT2-leerlingen in de loop van de tijd vanzelf een correcte uitspraak van het Nederlands ontwikkelen, blijkt uit onderzoek van Verhoeven en Vermeer (1989). Zij hebben onderzoek gedaan met behulp van de *Taaltoets Alle Kinderen* (TAK). In deze toets zit een *klankarticulatietaak* waarbij leerlingen woorden moeten nazeggen. Voor alle leeftijdsgroepen bleek dat leerlingen met Nederlands als moedertaal hoger scoorden

dan NT2-leerlingen. De verschillen tussen de groepen bleken in de loop van de tijd echter steeds kleiner te worden en op 9-jarige leeftijd scoorden de NT2-leerlingen, net als de leerlingen met Nederlands als moedertaal, bijna 100% correct op deze taak.

Onderzoek in Engelse context van McCarthy en collega's (2014) ondersteunt deze resultaten. Zij deden onderzoek naar de ontwikkeling van uitspraak bij 40 kinderen in Engeland die op de kleuterschool voor het eerst in aanraking zijn gekomen met Engels. Deze kinderen zijn opgegroeid met het Sylheti – een taal in Bangladesh – als moedertaal. De controlegroep bestond uit 15 eentalige Engelse kinderen. Tijdens het eerste meetmoment – in groep 1 – spraken de anderstalige leerlingen bepaalde klanken aanzienlijk anders uit dan de eentalige kinderen. Een jaar later was dit verschil in uitspraak verdwenen. De leerlingen die pas op de kleuterschool voor het eerst met Engels in aanraking kwamen, bleken in staat om binnen een jaar de invloed van de moedertaal op de klankproductie te beperken tot een minimum en de uitspraak van een moedertaalspreker te hanteren. Deze kinderen hadden geen andere instructie gekregen dan de eentalige Engelse kinderen. Intensieve blootstelling aan het Engels op school was dus voldoende om de correcte uitspraak van het Engels te verwerven.

Ontwikkeling is meest optimaal tijdens de kritieke en sensitieve periode

Het gegeven dat jonge leerlingen in staat zijn om - met voldoende en kwalitatief goede input door moedertaalsprekers - een tweede taal tot op een hoog niveau te verwerven sluit aan bij de *kritieke periode hypothese* van Eric Lenneberg (1967). Volgens deze hypothese is het alleen mogelijk om een taal op moedertaalniveau te leren beheersen – zonder expliciete instructie – tijdens een bepaalde levensfase. Lenneberg onderzocht de fonologische ontwikkeling van kinderen van verschillende leeftijden. Hij constateerde dat leerlingen die een tweede taal leerden tussen de leeftijd van 4 en 12 geen buitenlands accent ontwikkelden. Na een leeftijd van 12 jaar was het volgens hem niet meer mogelijk om de uitspraak van een T2 te verwerven op het niveau van een moedertaalspreker.

Sindsdien debatteren onderzoekers over het bestaan van een kritieke periode en tot welke leeftijd deze zou duren (Liu, 2022). Inmiddels is duidelijk dat er geen sprake kan zijn van een 'kritische' periode, omdat sommige mensen in staat zijn om ook na de puberteit nog een T2 op moedertaalniveau te verwerven. Daarom spreekt men nu van een *sensitieve periode*. Deze periode loopt tot het eind van de puberteit en geldt (waarschijnlijk) vooral voor uitspraak en grammatica (Vermeer, 2020).

Onverwachte uitspraakfouten kunnen veroorzaakt worden door TOS

Aangezien kleuters nog in het begin van de sensitieve periode zitten, hebben zij geen extra instructie of oefening nodig om de correcte uitspraak van het Nederlands te ontwikkelen. Het is wel belangrijk dat de leerkracht erop let dat de uitspraakontwikkeling van de kleuters verloopt zoals verwacht kan worden op basis van kenmerken van hun moedertaal. Als kleuters klanken afwijkend uitspreken op een manier die niet verklaard kan worden door invloed van de moedertaal of als zij heel veel moeite hebben met het uitspreken van klanken kan er bijvoorbeeld sprake zijn van een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Op de website van de Vrije Universiteit Amsterdam (zie 'meer lezen') is voor een groot aantal talen beschreven wat de fonologische kenmerken zijn en welke vormen van transfer verwacht kunnen worden in de Nederlandse uitspraak. Deze informatie kan leerkrachten, intern begeleiders en logopedisten helpen om te bepalen of er sprake is van transfer of dat er een vermoeden van TOS is bij meertalige leerlingen.

Geraadpleegde bronnen

Appel, R., & Vermeer, A. (1994). *Tweede-taalverwerving en tweede-taalonderwijs*. Coutinho.

Lenneberg, E. H. (1967). *Biological foundations of language*. Wiley.

Liu, D. (2023). The critical-hypothesis and its implications from western scholars. *SHS Web of Conferences, 157*.

McCarthy, K. M., Mahon, M., Rosen, S., & Evans, B. G. (2014). Speech perception and production by sequential bilingual children: A longitudinal study of voice onset time acquisition. *Child Development, 85*(5), 1965-1980.

Verhoeven, L., & Vermeer, A. (1989). *Diagnose van kindertaal. Nederlandse taalvaardigheid van autochtone en allochtone kinderen*. Zwijsen.

Vermeer, A. (2022). De context van tweedetaalverwerving en tweedetaalleren. In B. Bossers, F. Kuiken & A. Vermeer (Red), *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs* (pp. 17-48). Coutinho.

Meer weten?

Kennisrotonde: (2023). Wat zijn effectieve manieren om zeer moeilijk lerende NT2 leerlingen in het Nederlands te leren communiceren?

Kennisrotonde: (2016, 2018). Hoe stimuleer je effectief de taalontwikkeling van kinderen die Nederlands als tweede taal (NT2) spreken?

Hulpmiddelen meertaligheid en taalstoornissen: meertaligheid en taalstoornissen

Over deze vraag

Opgesteld door:	Emmi Stuij (antwoordspecialist) en Martine Gijsel (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	intern begeleider
Onderwijssector:	po
Trefwoorden:	Klankonderwijs, NT2
Referentie:	Kennisrotonde. (2023). *Wat zijn effectieve manieren in groep 1 en 2 om NT2-leerlingen een correcte uitspraak van het Nederlands aan te leren?* (KR.1580)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.